
Пам'ять повертає мене у минулі 31 рік тому часи, коли, працюючи доцентом Української державної юридичної академії (тепер – це Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого) та за сумісництвом виконавчим директором і адвокатом Харківської юридичної фірми «Гарант», я у травні 1994 року на свою абонентську скриньку отримав лист-запрошення взяти участь у конкурсі на посаду директора Українського Центру правничих студій. Лист надійшов від імені Української Правничої Фундації та Університету «Києво-Могилянська Академія». Крім наявності правничої освіти та ученого ступеню для участі в конкурсі були зазначені ще дві вимоги: «вільне володіння українською та знання або готовність оволодіти англійською мовою». Щиро кажучи був приємно здивований цим запрошенням - звідки організатори дізналися моє прізвище та адресу..? Таємниця зберігається дотепер! Подавати документи не збирався тому, що: по-перше, на моє усвідомлене переконання, я не володів українською вільно, оскільки 49 років свого життя жив і працював у суцільному російськомовному середовищі, а українську вивчав лише у 5-11 класах загальноосвітньої школи як «німецьку» - 4 години на тиждень; по-друге, все життя вчив «німецьку» і навіть не знав англійської абетки...

Про відродження Могилянки я читав у ЗМІ і знав, що відроджується цей ЗВО на досвіді американських університетів з тестовими вступними іспитами для всіх бажаючих, включно з тими, хто вже має вищу освіту або навчається в інших ЗВО, але ніяких подробиць вступу і навчання я не знав. Про те запрошення мене до участі в конкурсі я забув на кілька років... Наприкінці 1996 року мені стало відомо, що Український Центр правничих студій у стінах Могилянки з якихось причин не відбувся.

Людська доля формується за своїми законами... і наприкінці грудня 1996 року я абсолютно випадково чи не випадково (!) отримую пропозицію від свого інститутського товариша (тоді вже киянина і відомого ученого-правознавця - професора Анатолія Олександровича Селіванова) спробувати взяти участь у конкурсі на посаду декана факультету правничих наук, який з 1 вересня 1996 року розпочав своє функціонування у Києво-Могилянській Академії. Є студенти-першокурсники, але немає декана і завідувача єдиної кафедри «Правознавства» і університет терміноіо шукає кандидатуру на ці дві посади. Як виявилось цією інформацію з ним поділився народний депутат Володимир Миколайович Стретович і запитав у нього: чи немає серед його знайомих людини, яку можна було би рекомендувати взяти участь у цьому конкурсному доборі.

Мені було приємно вдруге отримати таку пропозицію, але я почав відмовлятися від неї, оскільки пригадав, що потрібно відповідати двом вимогам: володіння українською і англійською. Анатолій Олександрович перепитав у Володимира Миколайовича щодо обов'язковості цих вимог і дізнався, що вимога «знання англійської» знята з умов конкурсу. Я продовжив відмовлятися, посилаючись на не вільне знання української. Але Анатолій був невблаганним, сказавши, що не вірить у незнання мною української і радить все ж таки погодитися і сходити на попередню співбесіду з віце-президентом Могилянки Вадимом Микитовичем Зубко. Врешті-решт я погодився, бо й самому було

цікаво більш детально дізнатися про цей відроджуваний університет та умови роботи в ньому. Мене попередили, що, якщо мене будуть запрошувати на посаду декана, то умови отримання житла виставляти не варто, оскільки ця проблема не вирішувана...

Я надав згоду, Володимир Стретович переговорив телефоном з Вадимом Зубко і той запросив мене негайно приїхати до нього для знайомства. Це була друга половина дня 25 грудня 1996 року, а вранці наступного дня я мав своїм авто «Копейкою-ВАЗ 2101» повертатися додому у Харків...

Поїхав з Печерська, від будівлі Верховної Ради на Поділ у Могилянку своєю «Копейкою», повторюючи собі «під ніс» вголос українською: «мене звати Володимир Сущенко, я народився..., навчався...працюю...». Відбулась не тривала приблизно 30-хвилинна розмова з Вадимом Микитовичем, який запропонував мені одразу ж зустрітися з В'ячеславом Степановичем Брюховецьким. Я спочатку відмовився, посилаючись на вкрай погане володіння українською. Вадим Микитович заперечив і сказав, що в мене «пристойна українська і не варто відмовлятися, адже Ви ж зі мною спілкувалися українською»... Дотепер не розумію і не до кінця усвідомлюю як я міг спілкуватися українською, яку на той час взагалі не використовував у повсякденному житті... мабуть якийсь «генетичний код» і пристойні шкільні знання спрацювали..?! Погодився на пішов на зустріч з В.С. Брюховецьким, розмова з яким тривала, мабуть 1,5-2 години. Виявилось, що у нас з В'ячеславом Степановичем багато що спільного у біографії: навчалися у технікумах після школи-семирічки (він закінчив, а я – ні), починали трудовий шлях слюсарями, служили в ракетних військах совєтської армії, носили борідку і вуса... Наприкінці розмови В'ячеслав Степанович запитав мене: «Якщо учена рада університету ухвалить рішення про запрошення Вас на посаду декана, Ви готовий з 2 січня 1997 року (через тиждень після нашого знайомства) приступити до виконання повноважень, бо в нас з 13 січня, після Різдвяних канікул, розпочинаються заняття у весняному триместрі». Я відповів, що не готовий тому, що: по-перше, я читаю курс «криміналістики» у своєму ВНЗ, який триває весь навчальний рік і мені треба ще приймати у студентів залік (взимку) та іспит(влітку), а, по-друге, в середині навчального року мене ніхто не звільнить «за власним бажанням», хіба що «за прогули»... Брюховецький відповів, що формулювання у «трудовій книжці» його принципово не хвилюють – для мене, правника, це була зовсім не очікувана відповідь. Він додав, що якщо ректоратом буде ухвалено попереднє рішення про запрошення мене на роботу, то ми запросимо вас на засідання Ученої ради, яке має відбутися в останні дні грудня місяця і де буде ухвалюватися остаточне рішення.

Наступного дня я повернувся до Харкова. 27 грудня 1996 року мені зателефонував помічник В. С. Брюховецького і повідомив, що мене чекають на засіданні Ученої ради університету у суботу 28 грудня 1996 року. Поїхав до Києва, зустрівся і поспілкувався з головою Ученої ради професором Володимиром Івановичем Полтавцем. Відбулось засідання Ученої ради і мене запросили очолити факультет правничих наук – офіційно з 2 січня 1997 року з «випробувальним терміном у 1,5 навчальні роки, тобто до 30 червня 1998 року». Погодився, повернувся до Харкова і 30 січня, у понеділок, зустрівся з першим проректором юридичної академії Володимиром Володимировичем Сташисом і

розповів йому новину, попросивши звільнити мене за власним бажанням з посади доцента. Володимир Володимирович надав свою згоду, але з умовою, що я прийму залік у своїх студентів у перші дні січня. На останок він сказав мені такі слова : «Йди, працюй як наш достойний представник у Могилянці, яка має велике майбутнє в Україні. Потрібна буде допомога чи підтримка, звертайся». Я йому вдячний за ті слова і за реальну підтримку у всі наступні роки. Мене звільнили з посади доцента з записом у трудовій книжці «за згодою сторін»!

Так з 2 січня 1997 року я став одночасно : деканом, завідувачем єдиної кафедри «Правознавства», професором, доцентом і асистентом, бо на кафедрі на той час працювали лише двоє штатних науково-педагогічних працівників: я і доцент Олександр Сисоєвич Галиця, а ще двоє доцентів – були сумісниками з Київської вищої школи МВС. В деканаті працювали дві штатні працівниці: методистом Людмила Василівна Музиченко і лаборантом Олена Михайлівна Неділько.

Ліцензований обсяг набору на перший курс факультету на той час становив 45 студентів, з яких 30 – студенти-бюджетники, 15 – студенти-контрактники. Фактично на факультеті навчалися 65 осіб, з яких: 29 студентів-бюджетників, 17 – студентів-бюджетників, 11 –студенти-резервісти, 8 –студенти-вільні слухачі. Всі вони йменувалися одним терміном – «спудеї Могилянки». Серед них були студенти, які одночасно навчалися в інших вищих навчальних закладах України, наприклад: Микола Орлов був студентом 3 курсу факультету іноземних мов Київського університету імені Т.Г. Шевченка, Сергій Бондаренко студентом природничого факультету 3 курсу Черкаського педагогічного інституту, Дмитро Тарнавський закінчив аспірантуру з природних наук здається у Чернівецькому університеті. Вступ до Могилянки і відповідно на факультет у ті (90-00)роки відбувався за єдиними Могилянськими тестами для всіх спеціальностей з таких дисциплін: українська мова і література; історія України і всесвітня історія; англійська мова; математика; фізика, хімія, біологія (на вибір абітурієнта); історія Києво-Могилянської Академії. Тестування з цих дисциплін тривало одночасно для всіх абітурієнтів університету протягом 4-х годин. За цими ж самими тестами вступали у ті роки на навчання студенти двох філій Могилянки: Миколаївської та Острозької. Юридичні факультети цих університетів свої перші ліцензії та навчальні плани будували на ліцензіях і планах факультету правничих наук Могилянки.

Перші кроки і події на шляху формування підвалин розбудови факультету

До виконання своїх повноважень я приступив фактично 13 січня 1997 року. 15 січня 1997 року відбулись збори студентів факультету, на яких мене було представлено в якості декана і завідувача кафедри.

У весняному триместрі вперше розпочалось викладання двох профільних навчальних дисциплін: історії держави і права України та історії держави і права зарубіжних країн – викладання яких здійснювали два запрошені доценти з Київської вищої школи МВС. Приблизно за 10-15 днів від початку викладання цих дисциплін до мене у кабінет завітала делегація студентів-правників у кількості приблизно 7-10 осіб, які зажадали : негайно звільнити від викладання «двох історій» двох міліцейських полковників, оскільки вони викладають не ті знання, заради яких студенти вступали до Могилянки. Тобто, замість історії держави і права України їм викладають «історію держави і права срср», а замість

історії зарубіжних країн викладається «історія держави і права стран социалистического содружества». Одночасно студентами-першокурсниками мені був заявлений «ультиматум»: якщо я належним чином не відреагую на їхню вимогу, то вони звернуться до В'ячеслава Брюховецького, а якщо й він не відреагує, то влаштують мітинг на Подолі... Відбулась тривала і складна розмова декана і студентів-першокурсників. Домовилися, що я спочатку спробую «переорієнтувати» цих двох викладачів щодо змісту їх викладання, оскільки знайти в середині навчального року в Києві інших викладачів – завдання не реальне. Крім того, я пообіцяв, що з наступного року ці викладачі-сумісники не будуть працювати на факультеті. Ми порозумілися, обидві умови були мною дотримані, викладачі змінили зміст своїх лекцій і семінарських занять, студенти дослухали ці курси і доволі успішно склали підсумковий іспит. У подальших роках навчання перших трьох наборів студентів мені довелося ще неодноразово дослухатися до зауважень і претензій студентів щодо викладання окремих дисциплін і вживати радикальних рішень щодо звільнення, у тому числі й до закінчення контракту, окремих викладачів-сумісників.

Мені було зрозуміло, що нагальною проблемою існування і подальшої розбудови факультету було завдання – забезпечення факультету якісними кадрами науково-педагогічних працівників і методистів, здатних працювати в умовах Могилянського принципу «вільного відвідування лекційних курсів» і гасла «Бажаєш вчитися – вчись!» та 100-бальної рейтингової оцінки знань, які в ті часи були абсолютно інноваційними для всієї вищої освіти України, яка успадкувала традиції і правила совєтської вищої освіти.

Складність розв'язання цієї проблеми полягала в тому, що: а) на факультеті навчалось лише дві академічні студентські групи, адже ліцензований набір на перший курс становив лише 45 осіб, що не дозволяло здійснювати повноцінний (на повну викладацьку ставку) набір необхідної кількості викладачів; б) кількість якісних науково-педагогічних працівників у галузі правознавства у місті Києва була дуже обмеженою, враховуючи що правничі факультети ЗВО множилися «як гриби у лісі після теплого осіннього дощу»; в) оплата праці викладачів ЗВО, які працювали за сумісництвом на 0,25 або 0,5 тарифної ставки, була мізерною за розміром. Варто відзначити, що керівництво Могилянки і, у першу чергу В.С. Брюховецький, докладало неймовірних зусиль, щоби покращувати умови оплати праці викладацького складу і пішло на суттєву підтримку факультету у цьому питанні за рішенням Ученої ради, до якої я звернувся з обґрунтованим проханням щодо розв'язання цієї проблеми.

Я звернувся по допомогу щодо запрошення викладачів-сумісників до колег з Київського університету імені Т.Г. Шевченка та знайшов серед них порозуміння у підтримку. На факультет, починаючи з 1 вересня 1997 року почали приходити працювати нові викладачі – штатні і сумісники, деякі з них продовжують працювати дотепер. Навесні 1997 року виїхав у відрядження до Харкова (в *alma mater*), де просив колишніх колег-деканів порекомендувати мені випускників академії з числа киян, які були би здатні прийти працювати на правничому факультеті Могилянки. Так з 1 вересня 1997 року на факультеті почали працювати Юлія Бірченко (Матвєєва), яка продовжує успішно працювати дотепер, і Костянтин Ємельянов, який став успішним і авторитетним серед студентів колег викладачем цивільного права, але, на жаль, дуже рано і вже давно

пішов у заСвіти в результаті невиліковної хвороби. Влітку 1997 року мені вдалося переконати членів Науково-методичної ради МОН України та її голову В.В. Сташиса збільшити ліцензований обсяг набору студентів-першокурсників на факультет до 75 осіб, що значно полегшило розв'язання кадрової проблеми на наступні 15 років, який черговий раз був збільшений до 100-125 осіб вже, здається, у 2015 році.

У грудні 1997 року вперше у Могілянці був проведений перший День факультету правничих наук, який заклав університетську традицію проведення Днів усіх інших факультетів Могілянки.

Ще дві знакових для становлення і розвитку факультету відбулися у 1997-1998 роках. На початку березня 1997 року до мене звернулася співробітниця Посольства Великобританії в Україні пані Ольга Сандакова, яка запитала: «Чи не міг би я зустрітись з представницею Британського Фонду Ноу-Хау пані Кей Брок, яка веде пошук правничої школи університету в Україні для можливої подальшої співпраці зі школою права одного з університетів Великобританії? Розповісти про факультет та перспективи його розвитку.»

Я був здивований і, навіть, шокований такою пропозицією, оскільки чудово розумів, що факультету, як такого, ще не має, адже ще не відбулось жодного випуску хоча би бакалаврів. Англійською я не володію і не знаю про що можу розповідати... хіба що про мої "сни і уяви", яким би я хотів бачити факультет у майбутньому... Пані Ольга все ж таки переконала мене, що бажано зустрітись, оскільки в Англії багато говорять про Могілянку як новий європейський український університет і Фонд Ноу-Хау шукає не традиційні радянські правничі ВНЗ для можливої подальшої співпраці. Погодився, чудово розуміючи, що це скоріше буде зустріч ввічливості, ніж щось більш ґрунтовне...

В результаті протягом тижня відбулося ТРИ зустрічі з пані Кей Брок і перекладачкою від Посольства. Ці зустрічі продовжилися у наших листуваннях ще протягом майже 2 років... Наслідком тих зустрічей і спілкування стала 3-річна (1999-2001) Програма співпраці факультету з Коледжем права Англії та Уельсу.

У квітні та грудні 1997 року за сприяння Посольства США в Україні на факультет завітала делегація з двох професорів Школи права Університету Балтимору (США) – Мортімера Селлера і Еріка Шнайдера, з яким також розпочалася багаторічна співпраця, яка тривала декілька років.

Результатом цих двох подій стали: розробка і реалізація двох сучасних (на ті часи) факультетських навчальних програм з підготовки «спеціалістів» (перший випуск відбувся у 2001 році), магістрів (перший випуск відбувся у 2004 році); створення факультетської бібліотеки з наповненням її англійською правничою літературою; створення навчальної лабораторії «Правнича клініка», яка вперше в Україні була включена у навчальні плани факультету; навчальної «Криміналістичної лабораторії», оснащеної найсучаснішими криміналістичним обладнанням; створення дослідницького «Центру інноваційних методик правничої освіти», проведена вперше (2001 рік) в Україні міжнародна двомовна конференція на тему «Практичні проблеми юридичної освіти України в контексті європейської інтеграції»; відбулося стажування біля 30 викладачів і студентів факультету у названих вище Школах права Великобританії та США.

У 2001 році факультет вперше увійшов до списку ТОП-10 вищих
правничих навчальних закладів

Так закладалися підвалини розбудови факультету.

Володимир Сущенко
28.03.2025